

BİBLİYOTERAPİ PROGRAMININ ÜSTÜN ZEKÂLİ VE YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN ÖZ SAYGI DÜZEYLERİNE ETKİSİ

Effects of Bibliotherapy Program on Self-Esteem Levels of Gifted Students

Gönderim Tarihi: 06.06.2016

Kabul Tarihi: 21.12.2016

Marilena Z. LEANA-TAŞÇILAR*

ÖZ: Bibliyoterapi, kitaplar aracılığıyla bireylerin karşılaştığı ya da karşılaşmaları olası sorunların üstesinden gelmelerini sağlayan bir yöntemdir. Bu yöntem klinik uygulamaların yanı sıra sınıf ortamında da kullanılabilir teknikler arasında yer almaktadır. Bu yöntem ayrıca küçük yaşlardan itibaren okumaya ilgi duyan ve çok kitap okuyan üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerle de çeşitli sorunların üstesinden gelmek için kullanılmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmanın birinci amacı, üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin normal zihin düzeyindeki yaşlarına göre okuma ile ilgili görüş farklılıklarını bir anket aracılığıyla incelemek (37 üstün zekâlı ve yetenekli, 33 normal zihin düzeyinde olmak üzere toplam 70 ikinci ve dördüncü sınıf öğrencisi); ikinci amacı ise öntest – sontest kontrol gruplu araştırma deseni ile, araştırmacı tarafından hazırlanan bibliyoterapi programının üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerle oluşturulan 8'er kişilik deney ve kontrol gruplarının öz saygı düzeylerine etkisini araştırmaktır. Çalışma grubunun zekâ düzeyini belirlemek üzere Wechsler Çocuklar için Zekâ Ölçeği (WISC-R), öz saygı düzeylerini belirlemek için ise Kültürden Arındırılmış Öz Saygı Envanteri Çocuk Formu kullanılmıştır. Araştırma bulguları, her iki zihin düzeyindeki öğrencilerin okumayı sevdiğini ve önemli bulduklarını, ancak üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin normal zihin düzeyindeki yaşlarına göre daha sık yeni kitap aldıkları, daha çok okudukları, beğendikleri belirli yazarların olduğunu, okudukları kitaplardan kendilerine ders çıkardıklarını ve öğrendiklerini başkalarıyla paylaşmayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Araştırmanın ikinci bulgusu ise bibliyoterapi programına katılan üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin katılmayanlara göre öz saygı envanterinden anlamlı derecede daha yüksek puanlar aldıklarını, dolayısıyla bibliyoterapinin öğrencilerin öz saygı düzeylerini etkilediğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Bibliyoterapi, Üstün Öğrencilerde Bibliyoterapi, Bibliyoterapi Eğitim Programı, Öz Saygıyı Geliştirme.

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi/Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi/Özel Yetenekliler Eğitimi ABD/Özel Eğitim Bölümü, mleana@istanbul.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-1271-0371

ABSTRACT: Bibliotherapy is a process of dynamic interaction between the personality of a reader and the literature. It is a technique that can be used in clinical practice as well as in classrooms. Gifted and talented students are interested in reading books from a very early age therefore bibliotherapy is a technique that can be used with them to overcome or prevent various problems. The first purpose of this study was to examine gifted and average students' differences about their opinions related to reading through a survey (37 gifted and talented, 33 average, 70 2nd and 4th grade students). The second aim of the study was to determine the effects of the bibliotherapy program to the self-esteem levels of gifted and talented experiment (5 girls, 3 boys, 8 in total 4th grade gifted students) and control (5 girls, 3 boys, 8 in total 4th grade gifted students) groups. Wechsler Intelligence Scale for Children (WISC-R) was used to determine the intelligence levels and the Culture-Free Self-Esteem Inventories (CFSEI-2) Form A for Children to determine the self-esteem levels of the working group. Research findings showed that both gifted and average students like reading and find it substantial, but gifted students buy more often new books, they read more, they prefer certain authors, their reading lead to conclusions and they like sharing what they read with others than their average peers. The second finding of the research showed that the experimental group who participated to the bibliotherapy program received higher self esteem scores than the control group. Thus bibliotherapy is an effective tool to increase self-esteem levels of the gifted students.

Keywords: Bibliotherapy, Bibliotherapy with Gifted and Talented Students, Bibliotherapy Program, Developing Self-Esteem.

GİRİŞ

Çocuklara kitap okumak ya da çocukların kitap okuması, onların gelişimlerine zihinsel, duygusal ve sosyal katkısı olan bir süreçtir (Shechtman, 2009). Çocukların karakter gelişiminde önemli etki sağlayan *bibliyoterapi* yöntemi eski Yunan'dan beri kullanılmakta ve farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bibliyoterapi en basit şekilde, 'kitaplar aracılığıyla yardım etme süreci' olarak görülmektedir (Bernstein, 1989). Moses ve Zaccaria (1969) ise bibliyoterapiyi 'okuyucunun kişiliği ve edebiyat arasındaki dinamik etkileşim süreci' olarak tanımlamaktadır (s. 401). Bunun gibi tanımların pek çoğunda bibliyoterapinin sadece sorunları çözen değil, olumlu düşünme becerilerinin gelişimini de etkileyen bir süreç olduğu belirtilmektedir (Jeon, 1992).

Farklı şekillerde tanımlanan bibliyoterapi, daha çok psikiyatristler ve psikologlar tarafından kullanılan bir teknik olarak bilinmektedir (Amer, 1999). Ancak Zaccaria ve Moses (1968) bu tekniğin eğitimciler tarafından da kullanılabilirliğini savunmaktadır. Günümüzde de eğitimciler gerek öğrencinin motivasyonunu arttırmak ve gerekse öğretimi bireyselleştirmek amacıyla bu yöntemi

kullanılmaktadırlar (Alden vd., 2003; Cook vd., 2006). Bu bağlamda Halsted (1988) uygulayan kişilere göre bibliyoterapinin farklı türlerinden bahsetmektedir. Buna göre Halsted (1988), sadece psikologların ya da psikolojik danışmanların uygulayabileceği a) kurumsal, b) klinik; ve eğitim süreci içerisinde öğretmenlerin ya da eğitimcilerin uygulayabileceği c) gelişimsel bibliyoterapi olmak üzere üç türü olduğunu belirtmektedir. Hangi tür ve kim tarafından uygulanacağından bağımsız, bibliyoterapi süreci mutlaka bir plan dahilinde ve bir süreci takip edecek şekilde olmalıdır.

Bibliyoterapi sürecinde bireylerin kitabı okurken geçmesi beklenen *özdeşim kurma* (bireyin kitaptaki kahramanla kendinde ortak yönler bulması ve kitaptaki olayları kendi yaşantılarına benzetmesidir); *katarsis* (bireyin kahramanın yaşadığı bir zorluğu ya da karşılaştığı problemle ilgili süreci baştan sonra gözlemler, olayın nasıl sonuçlandığına dikkat eder ve duygularını paylaşır); *içgörü* (birey, karakterin deneyimini kendi deneyimiyle bağdaştırır, bağdaşım kitabı okurken ya da okuduktan sonra olabilir, bu sayede tutum ve davranışlarda değişimler gözlenebilir); ve *genelleştirme* (birey kendini başkasının yerine koyar ve var olan durum ya da problemin sadece kendisinin yaşamadığını, başkalarının da yaşayabileceğini idrak eder) evreleri bulunmaktadır (Halsted, 2002). Leana-Taşcılar (2012) önerdiği bibliyoterapi modelinde bu evrelerin ilk ikisinin okuyucu tarafından yaşandığını, ancak içgörü ve genelleştirme evrelerine eğitimcilerin hazırladıkları etkinliklerle destek verebileceklerini belirtmektedir.

Bu noktadan bakıldığında bibliyoterapi sınıf ortamında önleyici rehberlik, problem çözme ve ötekini anlama/empati kurma gibi konular çerçevesinde kullanılabilir. *Önleyici rehberlik*, karşılaşılması olası problemleri önceden tahmin edip gerekli önlemleri almaya yöneliktir (Yeşilyaprak, 2006). Ergenlik döneminde yaşanabilecek sorunları ele alan kitaplar, üstün zekâlı öğrencilerin zihinsel kapasitelerinden ötürü diğer öğrencilerle yaşayabilecekleri sorunlar, kardeş kıskançlığı gibi konular buraya dahil edilebilir. *Problem çözme*, bibliyoterapide kullanılan en yaygın konu türüdür ve hayatta karşılaşılan zor durumlarla ilgili problemlerin çözümü için tercih edilir. Arkadaşlık ilişkilerinde sorun yaşayanlar, korkularla yüzleşme, stres yaratan durumlarla baş etme gibi konular ele alınır. *Ötekini Anlamaya*, yönelik konular ise çeşitli sorunlar yaşayan bireylerin kendilerini ve diğerlerinin de onları daha iyi anlayabilmelerini hedeflemektedir. Üstün zekâlı ve yetenekli olmak, öğrenme problemleri, fiziksel özürler gibi konuları anlamayı kolaylaştırmaktadır.

Bibliyoterapi Neden Üstün Zekâlı ve Yetenekli Öğrencilerde Kullanılmalıdır?

Üstün zekâlı zekâlı ve yetenekli öğrencilerin özellikleri sıralandığında pek çok kaynakta okumaya erken başlama, kendiliğinden okumayı sökme, yaşatlarına

göre daha akıcı ve daha doğru okuma, farklı edebiyat türlerini okumayı tercih etme gibi özelliklere sahip oldukları görülmektedir (Clark, 2002; Davaslıgil ve Leana, 2004; Hawkins, 1983). Zira üstün zekâlı ve yetenekli çocuklarla okuma konusunda yapılan araştırmalar da bu çocukların okumaktan keyif aldıklarını, yaşlılarından en az 2 yıl ileri düzeyde okuma becerilerine sahip olduklarını ve ileri düzeyde anlama ve dil becerilerine sahip olduklarını bulgulamışlardır (Reis vd., 2004). Üstün zekâlı çocukların bu özellikleri onların öğrenmek için okumayı sevmelerini ve okuma konusunda harekete geçmelerini sağlamaktadır.

Okuma, üstün zekâlı ve yetenekliler için kolay ve eğlenceli de bir etkinliktir (G. Anderson vd., 1985). Bununla birlikte üstün zekâlı ve yetenekli öğrencinin karşılanması gereken pek çok ihtiyacı bulunmaktadır. Clark (2002) bu ihtiyaçların bazılarını farklı konular ve ilgi alanları edinmek, fikirlerini yeni fikirlerle birleştirme konusunda esneklik sahibi olmak, öğrenme hızına paralel hızda sürekli yeni fikirlerle karşı karşıya bırakılmak şeklinde ifade etmektedir.

Silverman (1993) ve Piechowski (1997) bu ihtiyaçların duygusal boyutlarına değinmişler ve derin duygular besleyebildikleri için duyguların farkında olmaları, kişilik yönetimi, kendi kendini baskılama/soyutlama, 'farklı' olarak etiketlenmiş olmakla baş etme gibi duygusal-sosyal ihtiyaçları da vurgulamışlardır. Sınıf ortamında kabul görme, diğer öğrenciler tarafından dışlanıyor olmak ile baş etme gibi konularda da desteklenmeleri gerektiği belirtilmektedir (Frank ve McBee, 2003). Benzer şekilde sağlıklı öz saygı geliştirebilmelerinin de ihtiyaçları arasında ele alınabileceği düşünülmektedir.

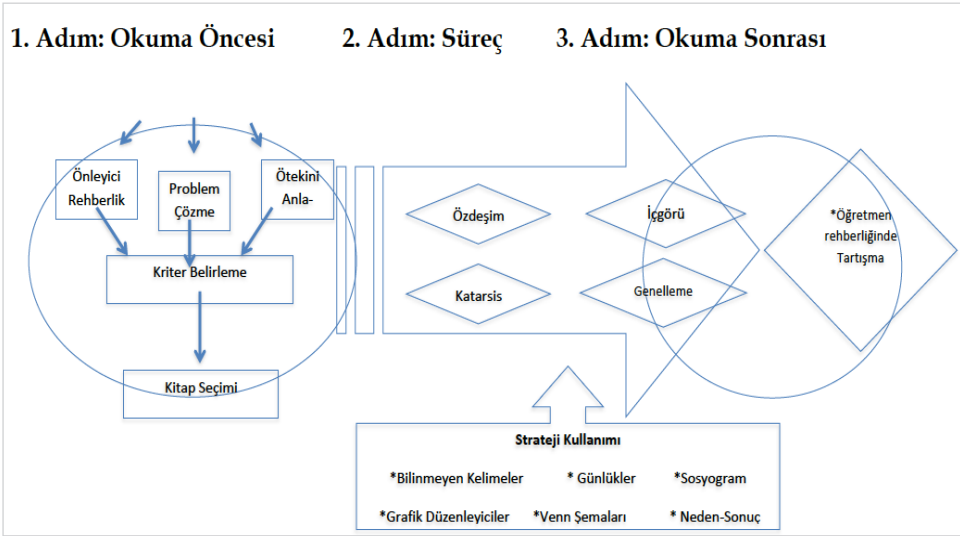
Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin tüm bu ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için pek çok yöntemin yanı sıra bibliyoterapi kullanılabilir. Hebert'in (1991) üstün zekâlı öğrencilerle yaptığı bibliyoterapi çalışmaları bu alana öncülük etmiştir. Etiketlenmiş olmakla baş etme, matematik kaygısı, sınav kaygısı, ergenlikle baş edebilme, sosyal ve akademik sorunlarla baş etme gibi alanlarda üstün zekâlı çocuklarla bibliyoterapi çalışmaları yapmışlar ve olumlu sonuçlarını saptamışlardır (Herbert ve Furner, 1997; Herbert ve Kent, 2000; Pepperell vd., 2012).

Bibliyoterapi Üstün Zekâlı ve Yetenekli Öğrencilerde Nasıl Kullanılmalıdır?

Leana-Taşçılar (2012), bibliyoterapinin nasıl kullanılabileceğine yönelik bir model önermektedir (Şekil 1). Bu modele göre *birinci adım olan okuma öncesinde*; bibliyoterapinin hedef aldığı konu belirlenmeli, sınıf ortamında var olan bir sorun varsa ona öncelik tanınmalı daha sonra da üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin de ihtiyaçları ve okuma özellikleri de dikkate alınarak belirlenmiş kriterlere uygun kitapların seçimi yapılmalıdır.

Süreç adını taşıyan ikinci adımda, bibliyoterapi tekniğinin dört temel sürecinin (özdeşim, katarsis, içgörü ve genelleme) ilk ikisinin gerçekleşmesi beklenmektedir. Kitabın ya da okunan metnin daha iyi anlaşılabilmesi için öğretmen, Ouzts ve Brown'un (2000) önerdiği stratejileri kullanılabilir. Bu stratejiler; metinde geçen bilinmeyen kelimelerin üzerinde konuşulması, metindeki karakterlerle ilgili sosyogramların oluşturulması, venn şemalarıyla metni görselleştirme, neden sonuç ilişkilerini tartışma vb.'dir.

Üçüncü ve son adım olan okuma sonrasında ise, içgörü ve genellemenin olması beklenir. Kitap okunduktan sonra yapılacak tartışmanın verimli olması ve içgörü ile genellemenin sağlanabilmesi için bibliyoterapi uygulamaları konusunda kendini geliştirmiş olan öğretmenin, önceden nasıl bir tartışma yürüteceğini planlaması gerekmektedir. Böylece sınıftaki tüm öğrencilerin yukarıda sözü edilen bilişsel ve duyuşsal ihtiyaçları karşılanmış olacaktır.

Şekil 1. Üstün Zekâlı ve Yetenekli Öğrencilerin de Bulunduğu Sınıflarda Bibliyoterapi Kullanımı Modeli (Leana-Taşçılar, 2012)

Üstün Zekâlı ve Yetenekli Öğrencilerle Yapılan Bibliyoterapi Araştırmaları

Sisk (1987), bibliyoterapinin üstün zekâlı ve yetenekli çocukların duygu ve düşüncelerini anlamada çok faydalı olduğunu savunmaktadır. Bununla birlikte, alanyazında üstün bireylerde bibliyoterapi uygulanmasına yönelik araştırmalar sınırlıdır. Hebert, yukarıda da değinildiği gibi bu alanda en çok çalışma yapan uzmandır denebilir. Üstün zekâlı çocukların yaşadığı matematik kaygısı (Hebert ve Furner, 1997), arkadaşlık ilişkileri (Hebert ve Kent, 2000), beklentiler, ilişkisel sorunlar, başarı başarısızlık kaygısını konu alan biyografi oku-

maları (Hebert vd., 2001) bunlardan bazılarıdır. Ancak bu çalışmalar deneysel değildir. Mofield ve Chakraborti-Gosh (2010) üstünlerde mükemmeliyetçilik ile baş etme konusunu irdelerken 153 öğrenci ile kısmi bir bibliyoterapi uygulaması yapmışlardır. Benzer bir şekilde İltter (2015), üstünlerde mükemmeliyetçiliği gidermek üzere ilköğretim öğrencileriyle deneysel bir çalışma yürütmüştür. Bununla birlikte özsaygı gelişimi ile ilgili deneysel araştırmalara alanyazında rastlanmamaktadır. Bu nedenle mevcut araştırma, bu alandaki eksikliği gidermeyi hedeflemiştir.

Öz saygı gelişimi ve problemleri üstün zekâlı çocukların sıklıkla karşılaştıkları sorunlardandır (Silverman, 1993). Öğrenciler öz saygıları ile ilgili tutumlarını değiştirdiklerinde ve daha sağlıklı ve gerçekçi bir öz saygıya sahip olduklarında kendi potansiyellerini ortaya koyabilmeleri daha mümkün hale gelmektedir. Alanyazın incelendiğinde bibliyoterapinin üstün zekâlı çocukların öz saygı gelişimine etkisinin Spear (1996) tarafından araştırıldığı ancak bu çalışmada bibliyoterapinin çocukların öz saygıları üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Spear (1996) bunun olası nedenlerinden bahsederken belirlenen bilim kurgu kitaplarından kaynaklanıyor olabileceğini vurgulamaktadır. Başka olası bir neden ise kitap tartışmalarında sorulan soruların bibliyoterapi için yetersiz kalmış olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, Spear'ın (1996) çalışmasından farklı olarak mevcut araştırmada bilim kurgu kitapları yerine öğrencilerin özdeşim kurabilecekleri karakterlere sahip olan ve üstün zekâlı çocukların özelliklerini dikkate alarak belirlenen kriterlere uyan (Tablo 2) kitaplar okutulmuştur. Üstün zekâlı çocukların öz saygılarıyla ilgili yaşayabileceği olası sorunların önüne geçmek için sevdikleri bir etkinlik olan kitap okuma etkinliğine başvurmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda mevcut araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin kitap okuma ile ilgili ankete verdikleri cevaplar zekâ düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?
2. Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilere uygulanan bibliyoterapi eğitim programı öz saygı düzeylerine etki etmiş midir?

YÖNTEM

Araştırmada ön test-son test, deney-kontrol gruplu 2x2'lik deneysel bir desen kullanılmıştır. Bu desende birinci etmen deney gruplarını (deney-kontrol), ikinci etmen ise bağımlı değişkene ait tekrarlı ölçümleri (ön test-son test) göstermektedir (Güriş ve Astar, 2014) Araştırmanın başında deney ve kontrol gruplarına *Kültürden Arındırılmış Öz Saygı Envanteri Çocuk Formu* ön test olarak uygulanmıştır. Sonrasında deney grubuna 5 oturumluk bibliyoterapi uygulaması yapılmıştır. Daha sonra deney ve kontrol grubuna *Kültürden Arındırılmış*

Öz Saygı Envanteri Çocuk Formu son test olarak verilmiştir. Ölçek puanları araştırmanın bağımlı değişkenini oluştururken, bibliyoterapi uygulaması bağımsız değişkeni oluşturmaktadır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu belirlemek üzere yakınlık ve erişim kolaylığı sağlaması açısından amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay örnekleme yöntemi (Yıldırım ve Şimşek, 2008) benimsenmiştir.

I. Araştırmanın Birinci Kısmı: Araştırmanın birinci kısmına, İstanbul ilindeki farklı ilköğretim okullarında eğitim gören, araştırmacıya zekâ düzeylerinin belirlenmesi için başvuran ve zekâ düzeyleri araştırmacı tarafından uygulanan Wechsler Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği ile belirlenen öğrenciler ve 'Üstün Zekâlı Çocukların Eğitimi Projesine' dahil olan öğrenciler katılmıştır. Bu 70 öğrencinin 37'si üstün zekâlı ve yetenekli ($x=130,35$; $sd=9,54$) (26 erkek, 11 kız), 33'ü normal zihin düzeyine sahiptir ($x=104,51$; $sd=5,52$) (16 erkek, 17 kız). Çalışma grubunun zekâ, cinsiyet ve sınıf düzeyine göre dağılımı Tablo 1.'de ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Zekâ, Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılım Tablosu

Sınıf - Zekâ Düzeyi	Cinsiyet				Toplam	
	Erkek		Kız		n	%
	n	%	n	%	n	%
2. Sınıf - Üstün	9	28,1	4	12,5	13	40,6
2. Sınıf - Normal	8	25,0	11	34,4	19	59,4
4. Sınıf - Üstün	17	44,7	7	18,4	24	63,2
4. Sınıf - Normal	8	21,1	6	15,8	14	36,8
Toplam	42	60	28	40	70	100

Tablo 1'de görüldüğü gibi 2. sınıfa devam eden 32 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin 17'si erkek, 15'i kızdır. 17 erkek öğrencinin 9'u üstün, 8'i normal zihin düzeyindedir. 15 kız öğrencinin ise 4'ü üstün, 11'i normal zihin düzeyine sahiptir. Çalışma grubunda 4. sınıfa devam eden öğrenci sayısı toplam 38'dir. Bu öğrencilerin 25'i erkek, 13'ü ise kızdır. Erkek öğrencilerin 17'si üstün, 8'i ise normal zihin düzeyindeyken; kız öğrencilerin 7'si üstün 6 tanesi de normal zihin düzeyine sahiptir.

II. Araştırmanın İkinci Kısmı: Araştırmanın ikinci kısmında, gerçek deneysel desenlerden, öntest-sontest kontrol gruplu model kullanılmıştır. 'Üstün Zekâlı Çocukların Eğitimi' isimli projenin yürütüldüğü devlet okulunda okuyan ve belirlenen kitapları okuyabilme düzeyi açısından daha uygun olduğu düşü-

nülen, 38 dördüncü sınıf öğrencisine (24 üstün, 14 normal zekâ düzeyi) araştırmacı tarafından yürütülecek bibliyoterapi etkinliklerine gönüllü olarak katılmak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Sekiz üstün zekâ düzeyine sahip öğrenci (5 kız, 3 erkek) çalışmaya gönüllü olarak katılmak istediklerini ifade etmiştir. Bu öğrencilerin aileleri ile iletişime geçilmiş, çalışma için izin alınmış ve istenilen kitapların aileler tarafından zamanında temin edilmesi sağlanarak deney grubu oluşturulmuştur. Deney grubundaki 8 öğrenciye zekâ düzeyi ve cinsiyet bakımından eş, ancak kitap okumayı sevmediğini belirten 8 öğrenci gönüllü olarak seçilerek kontrol grubu oluşturulmuştur.

4. sınıfa devam eden ve bibliyoterapi eğitimlerine gönüllü olarak katılmayı kabul eden 8 (5 kız, 3 erkek) üstün zekâlı ve yetenekli öğrenciyle cinsiyet ve zekâ düzeyleri açısından denk düşen ($U=30.50$, $p>.05$) 8 öğrenci (5 kız, 3 erkek) kontrol grubunu oluşturmuştur. Deney ve kontrol gruplarının öz saygı ve zekâ ön test puanları arasında fark olup olmadığını test etmek için Mann-Whitney U analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Gruplarının Öntest Öz Saygı Puanlarının ve Zekâ Düzeylerinin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Zekâ Düzeyi	Deney	8	8.31	66.50	30.50	.874
	Kontrol	8	8.69	69.50		
Genel Öz Saygı	Deney	8	7.38	59.00	23.00	.340
	Kontrol	8	9.63	77.00		
Sosyal Öz Saygı	Deney	8	7.63	61.00	25.00	.452
	Kontrol	8	9.38	75.00		
Akademik Öz Saygı	Deney	8	8.56	68.50	31.50	.956
	Kontrol	8	8.44	67.50		
Ailesel Öz Saygı	Deney	8	6.75	54.00	18.00	.103
	Kontrol	8	10.25	82.00		

Tablo 2'de deney ve kontrol gruplarının *Kültürden Arındırılmış Öz Saygı Envanteri Çocuk Formu* tüm alt boyutlarının öntest ve zekâ düzeyi sonuçları bakımından birbirinden anlamlı derecede farklılaşmadıkları ve birbirine denk kabul edilebileceği anlaşılmaktadır.

Prosedür

1. Yakınlık ve erişim kolaylığı dikkate alınarak öğrencilere araştırmacı tarafından WISC-R Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği uygulanmıştır.

2. Üstün zihinsel kapasiteye sahip olduğu belirlenen öğrenciler ile onlarla aynı sınıflarda okuyan normal zihin düzeyindeki (ortalama zekâ düzeyinse sahip olan) öğrencilere araştırmacı tarafından hazırlanan anket uygulanmıştır.
3. Üstün zihinsel kapasiteye sahip olan öğrenciler için 5 oturumluk Bibliyoterapi eğitimi programı araştırmacı tarafından hazırlanmış ve kullanılacak kitaplar Tablo 2’de belirtilen kriterlere göre seçilmiştir.
4. Üstün zihinsel kapasiteye sahip olan öğrencilerden bibliyoterapi programına gönüllü olarak katılmak isteyenler belirlenmiştir.
5. Programa başlanmadan önce Kültürden Arındırılmış Öz Saygı Envanteri gruba uygulanmıştır.
6. 5 oturumluk bibliyoterapi eğitim programı uygulanmıştır.
7. Program tamamlandıktan sonra tekrar Kültürden Arındırılmış Öz Saygı Envanteri uygulanmıştır.
8. Elde edilen veriler analiz edilmiş ve aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Ölçme Araçları

Araştırmada aşağıdaki ölçme araçları kullanılmıştır.

WISC-R Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği: Savaşır ve Şahin (1995) tarafından Türkçe’ye çevirisi ve uyarlaması yapılan ölçek 6-16 yaş aralığına uygulanmakta ve uygulama süreci ortalama 60-70 dakika sürmektedir. Türkiye’deki pek çok araştırmada zekânın değerlendirmesi için kullanılan bu ölçek sözel ve performans becerileri ölçmeyi hedeflemektedir.

Araştırmada genel bilgi, benzerlikler, aritmetik, yargılama, sözcük dağarcığı, sayı dizisi, resim tamamlama, resim düzenleme, küplerle desen, parça birleştirme, şifre ve labirent olmak üzere toplam on iki alt testin tamamı katılımcılara uygulanmıştır. Aracın alt testlerinde değişik yetenek alanlarına odaklanıyor olması pek çok araştırmacı tarafından tercih edilmesini sağlamaktadır (N. Öner, 1997). Mevcut araştırmada ölçeğin Cronbach’s Alpha güvenirlik katsayısı .80 olarak saptanmıştır.

Kültürden Arındırılmış Öz Saygı Envanteri Çocuk Formu (Culture-Free Self-Esteem Inventories (CFSEI-2), Form A for Children): Genel öz saygı, sosyal öz saygı, akademik öz saygı, ailesel öz saygı ve yalan alt boyutları olmak üzere toplam 60 maddeden oluşmakta olan envanter, bireyin kendine verdiği değeri ölçmeyi hedeflemektedir (Battle, 1992). Çocuk formu ikinci sınıftan itibaren uygulanabilmektedir. Öğrenciler formu kendi kendilerine okuyarak doldurmaktadır. Maddeler ‘evet’ veya ‘hayır’ şeklinde işaretlenmekte ve ‘bir’ ve ‘sıfır’ puanlarını almaktadır.

Davaslıgil (1999) tarafından Türkçeye tercümesi ve dilsel eşdeğerlilik çalışmaları yapılan envanterin beş alt boyut için Cronbach's Alpha katsayılarının .51 ve .72 arasında değiştiği belirtilmiştir. Mevcut araştırmada hesaplanan envanterin toplam Cronbach's Alpha katsayısı .76'dır.

Anket: Öğrencilerin kitaplar ve okuma ile görüşlerini değerlendirmek üzere araştırmacı tarafından hazırlanan ve 'sence kitap okumak önemli midir?', 'kaç kitabın var?', 'haftada kaç gün kitap okuyorsun?' gibi sorulardan oluşan 12 soruluk bir anket uygulanmıştır. Ankette yer alan soruların tamamı ileride çalışmanın bulgularının sunumunda Tablo 3'de yer almaktadır.

Uygulanan Bibliyoterapi Eğitim Programı: Araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 8 (5 kız, 3 erkek) 4. sınıf öğrencisine toplam 5 hafta süren 'Bibliyoterapi Eğitim Programı' uygulanmıştır. Eğitim programında kullanılan kitaplar üstün zekâlı çocukların özellikleri dikkate alınarak belirtilen kriterlere uygun olduklarından dolayı seçilmiştir. Literatürde üstün zekâlı çocukların okuyacağı kitaplarda bulunması gereken kriterler dikkate alınmış ve kitapların bu kriterleri karşılama durumlarıyla ilgili bilgiler Tablo 3'teki gibi özetlenmiştir:

Tablo 3. Üstün Zekâlı Çocuklara Bibliyoterapi Amaçlı Kullanılabilecek Kitaplarda Bulunması Gereken Özellikler

	Martı	Matilda	Momo	Küçük Prens	Küçük Kara Balık
Üstün/yetenekli özellikler taşıyan ana karakterin olması (Brydges, 1992; Davis ve Wilson, 1992; Schroeder, 1992)	+	+	+	+	+
Problem çözme becerisini teşvik etmesi (Frasier ve McCannon, 1981)	+	+	+	+	+
Kabul görme ile ilgili olması (Halsted, 1990)	+	+	+		+
Sorgulayıcı mesajlar vermesi (Halsted, 1990)	+	+	+	+	+
Özdeşim kurabilecek karakterlerin olması (Halsted, 1990)	+	+	+	+	+
Önleyici rehberlik etmesi (Silverman, 1993)	+	+	+	+	+
Ötekini anlamayı kolaylaştırması (Halsted, 1990; McTague, 1998)	+	+	+	+	+
Genelleştirme yapabilme (Dilidüzgün, 2006)	+	+	+	+	+
Eğlenceli olması (Dilidüzgün, 2006)	+	+	+	+	+
Çocuk edebiyatı kriterlerine uygun olması (Sever, 2008)	+	+	+	+	+
Herhangi bir edebiyat ödülü almış olması (Davis ve Wilson, 1992)	+	+	+	+	+
Aşırı duyarlık alanlarını kapsamaması (zihinsel, hayal gücü, duygusal) (Silverman, 1993)	+	+	+	+	+
Üstün okuyucuların okuma özelliklerini kapsamaması (yeni fikirler var mı, eleştirel düşünme becerilerini harekete geçiriyor mu, derinlemesine fikir üretme, sorgulama vs.) (Halsted, 1990)	+	+	+	+	+

Bu özellikler dikkate alınarak araştırmacı tarafından bibliyoterapi programına dahil edilen kitaplar Martı - Jonathan Livingstone, Matilda, Momo, Küçük Prens ve Küçük Kara Balık'tır. Her hafta bir kitap üzerinde çalışılmıştır. Öğrencilerin aileleri ile görüşülmüş ve kitapların temin edilmesi ve okunması sağlanmıştır. Her oturum toplam 2 ders saati (90 dk) sürmüştür.

Martı, Jonathan Livingstone (Bach, 2010): Fisher (2009) tarafından üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin okuyabileceği kitaplar listesinde yer verilen bir kitaptır. Ayrıca New York Times Best Sellers Listesinde yer almıştır. Hazırlanan bibliyoterapi programında farklı olmak, yalnız kalmak, azimle çalışmak, risk almak, özgürlük, semboller, uyum ve işbirliği kavramlarının tartışılması için kullanılmıştır.

Matilda (Dahl, 1998): Schroeder - Davis (1992) ve Brydges (1992) üstünlerin konu edildiği kitaplar listesinde bu kitabı önermektedirler. Ebeveyn çocuk ilişkisi, zekânın doğası, intikam alma isteği, aile ilişkilerini, arkadaşlık ilişkileri, okulda şiddet ve zorbalıkla baş etme konularının irdelenmesi için okutulmuştur.

Momo (Ende, 1999): Avustralya, New South Wales Eyaleti Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocuklar Derneği (New South Wales, Australia, Association of Gifted and Talented Children - NSWAGTC) ve Zinser (2011) tarafından üstünler için uygun kitaplar listesinde yer almaktadır. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı'nun oluşturmuş olduğu İlköğretim Okulları İçin 100 Temel Eser Listesinde de yer almaktadır (MEB, 2011). Momo, Avrupa Gençlik Kitap Ödülü Şeref Listesi'ne dahil edilmiştir. Momo kitabının bibliyoterapi sürecinde, iyi bir dinleyici olmak, farklı olanı kabul etmek, arkadaş sahibi olmak, yalnız kalmakla baş edebilmek, verimli zaman yönetimi, dünya ile ilgili sorunlara duyarlı olmak, yaşımdaki mentör ihtiyacı gibi konuların tartışılması ön plandadır.

Küçük Prens (Saint-Exupery, 2000): U. Öner (2007) tarafından bibliyoterapi için uygun bir kitap olarak önerilmiştir. Genel anlamda arkadaşlık, sorumluluk, zaman yönetimi, gibi değerler vurgulanmaktadır. Bunların dışında yetişkinlerin zamanla yaratıcı düşünme becerilerini yitirdikleri için çocukların gözünden dünyayı algılayamadıklarını ve onları anlayabilmede zorlandıklarını görmeleri sağlanmaktadır. Bu yaşantının bireye özgü değil de gelişim dönemlerine özgü evrensel bir yaşantı olduğunun fark edilmesini de sağlamaktadır. Böylece, yetişkinlerin dünyaya farklı bir açıdan baktıkları çocukluklarını unutup, yaratıcı hayal güçlerini yitirmiş olduklarını, bir çocuğun anlayabilmesine yardımcı olacağı düşünülerek programa dahil edilmiştir.

Küçük Kara Balık (Behrengi, 2010): Bratislava ve Bolonya Dünya Çocuk Kitapları Fuarlarında ödüller almıştır. Risk almak, radikal kararlar vermek, merak duygusu, özgürlük, arkadaş seçimi ve ebeveynlerin bu konudaki beklentileri konularına yoğunlaşmak için tercih edilmiştir.

Süreç

Belirlenen kitapların listesi öğrencilerin velilerine iletdikten sonra kitabın tartışılacağı hafta öğrenciler kitabı okuyarak bibliyoterapi uygulamasının yapılacağı sınıfa gelmişlerdir. Her oturum başında okunan kitap öğrenciler tarafından özetlenmiş ve daha sonra araştırmacı tarafından kitapla ilgili soruların yazılı olduğu etkinlik kağıdı öğrencilere dağıtılmıştır. Öğrencilerin bireysel olarak soruları yanıtlamaları için süre tanınmış sonra tartışma aşamasına geçilmiştir. Her oturumda her öğrencinin söz alarak görüşünü ifade etmesine özellikle dikkat edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma verileri SPSS paket programı kullanılarak ve parametrik olmayan analizler yapılarak analiz edilmiştir. Araştırmada, istatistiklerin sınanmasında anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiştir.

ARAŞTIRMA BULGULARI

I. Çalışmanın Birinci Kısımına İlişkin Bulgular

Üstün zekâlı ve normal zihin düzeyine sahip olan çocukların kitaplar ve okuma ile ilgili ankete verdikleri yanıtların zekâ düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymak için yapılan analiz sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Öğrencilerin Anket Sorularına Verdikleri Cevapların Zekâ Düzeylerine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek için Yapılan Fisher'ın Kesin Testi ve Ki-Kare Test Sonuçları

Sorular	Evet	Hayır	Toplam				P ¹			
Kitap okumayı sever misin?	Üstün ZD	36	1	37				.181		
	%	97,3	2,7	100						
	Normal ZD	29	4	33						
	%	87,9	12,1	100						
	Toplam	65	5	70						
	%	92,9	7,1	100						
	Evet	Hayır	Toplam				P ¹			
Sence kitap okumak önemli midir?	Üstün ZD	35	2	37				.661		
	%	94,6	5,4	100						
	Normal ZD	30	3	33						
	%	90,9	9,1	100						
	Toplam	65	5	70						
	%	92,9	7,1	100						
	Haftada bir	Ayda bir	Yılda üç kere	Hiç	Toplam	X ²	sd	p		
Ne sıklıkta yeni bir kitap alırsın?	Üstün ZD	19	15	2	1	37	33	3	.000	
	%	51,4	40,5	5,4	2,7	100				
	Normal ZD	2	7	20	4	33				
	%	6,1	21,2	60,6	12,1	100				
	Toplam	21	22	22	5	70				
	%	30,0	31,4	31,4	7,1	100				
	Hiç	1-3 gün	4-6 gün	Her gün	Toplam	X ²	sd	p		
Haftada kaç gün okursun?	Üstün ZD	2	7	1	27	37	32,8	3	.000	
	%	5,4	18,9	2,7	73,0	100				
	Normal ZD	3	23	5	2	33				
	%	9,1	69,7	15,2	6,1	100				
	Toplam	5	30	6	29	70				
	%	7,1	42,9	8,6	41,4	100				
	Evet	Hayır	Toplam				X ²	sd	p	
Beğendiğin bir yazar var mı?	Üstün ZD	29	8	37				11	1	.001
	%	78,4	21,6	100						
	Normal ZD	13	20	33						
	%	39,4	60,6	100						
	Toplam	42	28	70						
	%	60	40	100						
	0-25	26-50	51-75	76-100	Toplam	X ²	sd	p		

Tablo 4. (Devamı)

		Üstün ZD	Normal ZD	Toplam	X ²	sd	p		
Yaklaşık olarak kaç kitabın var?	Üstün ZD	3	5	4	5	37			
	%	8,1	13,5	10,8	13,5	100			
	Normal ZD	3	17	7	6	33	27,3	4	.000
	%	9,1	51,5	21,2	18,2	100			
	Toplam	6	22	11	11	70			
	%	8,6	31,4	15,7	28,6	100			
		Evet	Hayır	Toplam					
Okuduğun kitaplardan kendine ders çıkarır mısın?	Üstün ZD	28	9	37					
	%	75,7	24,3	100					
	Normal ZD	7	26	33		20,7	1	.000	
	%	21,2	78,8	100					
	Toplam	35	35	70					
	%	50	50	100					
		Evet	Hayır	Toplam					
Okuduğun kitaplardan öğrendiklerini başkalarıyla paylaşır mısın?	Üstün ZD	27	10	37					
	%	73	27	100					
	Normal Z D.	5	28	33		23,5	1	.000	
	%	15,2	84,8	100					
	Toplam	32	38	70					
	%	45,7	54,3	100					

¹ Fisher'in Kesin Testi

Tablo 4 incelendiğinde Fisher'in Kesin Testi sonucuna göre, üstün zekâlı ve yetenekli öğrenciler ile normal zihin düzeyinde olan öğrencilerin kitap okumayı sevip sevmedikleri ve kitap okumayı önemli bulup bulmadıkları konularında farklılık sergilemedikleri saptanmıştır. Bununla birlikte, öğrencilerin 'ne sıklıkta kitap alırsın?', 'haftada kaç gün okursun?', 'beğendiğin bir yazar var mı?', 'yaklaşık olarak kaç kitabın var?', 'okuduğun kitaplardan kendine ders çıkarır mısın?', 'okuduğun kitaplardan öğrendiklerini başkalarıyla paylaşır mısın?' sorularında ise yanıtların üstün zekâ düzeyindeki öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılaştıkları saptanmıştır.

II. Çalışmanın İkinci Kısımına İlişkin Bulgular

Bibliyoterapi eğitimi alan deney grubundaki öğrencilerin *Kültürden Arındırılmış Öz Saygı Envanteri* öntest ve sontest puan ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 5'te; puanlarının anlamlı derecede farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar testi ise Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 5. Deney Grubu Bibliyoterapi Öncesi ve Sonrası Öz Saygı Envanteri Alt Boyut Puanlarının Ortalama ve Standart Sapmaları

	Öntest		Sontest	
	Ort.	SS	Ort.	SS
Genel Öz Saygı	12.62	4.68	17.50	1.77
Sosyal Öz Saygı	5.25	1.66	7.62	.744
Akademik Öz Saygı	5.37	2.19	7.62	.517
Ailesel Öz Saygı	5.87	.991	7.25	.707

Tablo 6. Deney Grubu Bibliyoterapi Öncesi ve Sonrası Öz Saygı Envanteri Alt Boyut Puanlarının Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi Sonuçları

	Son Test-Ön test	n	Sıra	Sıra	Z	p
			Ortalaması	Toplamı		
Genel Öz Saygı Ön-Son Test Puanı	Negatif Sıra	0	.00	.00	-2.52	.05
	Pozitif Sıra	8	4.50	36.00		
	Eşit	0				
Sosyal Öz Saygı Ön-Son Test Puanı	Negatif Sıra	0	.00	.00	-2.40	.05
	Pozitif Sıra	7	4.00	28.00		
	Eşit	1				
Akademik Öz Saygı Ön-Son Test Puanı	Negatif Sıra	0	.00	.00	-2.58	.01
	Pozitif Sıra	8	4.50	36.00		
	Eşit	0				
Ailesel Öz Saygı Ön-Son Test Puanı	Negatif Sıra	1	3.00	3.00	-2.15	.05
	Pozitif Sıra	7	4.71	33.00		
	Eşit	0				

Tablo 6'da görüldüğü üzere bibliyoterapi eğitimlerine katılan üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin öz saygı envanteri alt boyutlarının ön test-sontest puanları ile sontest puanları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Sonuçlara göre öntest-sontest genel öz saygı ($z = -2.52$, $p \leq .05$), sosyal öz saygı ($z = -2.40$, $p \leq .05$), akademik öz saygı ($z = -2.58$, $p < .01$) ve ailesel öz saygı alt boyut puanları ($z = -2.15$, $p \leq .05$) arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Fark puanlarının sıra toplamları dikkate alındığında, gözlenen bu farkın pozitif sıralar, yani sontest puanları lehine olduğu görülmektedir.

Kontrol grubundaki öğrencilerin *Kültürden Arındırılmış Öz Saygı Envanteri* ön-test-sontest puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 7'de; anlamlı derecede farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için ise yapılan Wilcoxon İşaretili Sıralar testi sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 7. Kontrol Grubu Bibliyoterapi Öncesi ve Sonrası Öz Saygı Envanteri Alt Boyut Puanlarının Ortalama ve Standart Sapmaları

	Öntest		Sontest	
	Ort.	SS	Ort.	SS
Genel Öz Saygı	15.00	2.92	14.75	2.65
Sosyal Öz Saygı	5.75	1.98	5.75	1.98
Akademik Öz Saygı	5.87	.834	6.25	.707
Ailesel Öz Saygı	6.37	.517	6.50	.534

Tablo 8. Kontrol Grubu Öntest-Sontest Öz Saygı Envanteri Alt Boyut Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	Son Test-Ön test	n	Sıra	Sıra	Z	p
			Ortalaması	Toplamı		
Genel Öz Saygı Ön-Son Test Puanı	Negatif Sıra	2	1.50	3.00	-1.41	.157
	Pozitif Sıra	0	.00	.00		
	Eşit	6				
Sosyal Öz Saygı Ön-Son Test Puanı	Negatif Sıra	1	1.50	1.50	.000	1.00
	Pozitif Sıra	1	1.50	1.50		
	Eşit	6				
Akademik Öz Saygı Ön-Son Test Puanı	Negatif Sıra	0	.00	.00	-1.73	.083
	Pozitif Sıra	3	2.00	6.00		
	Eşit	5				
Ailesel Öz Saygı Ön-Son Test Puanı	Negatif Sıra	0	.00	.00	-1.00	.317
	Pozitif Sıra	1	1.00	1.00		
	Eşit	7				

Tablo 8'de de görüldüğü üzere bibliyoterapi eğitimlerine katılmayan üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin öz saygı envanteri alt boyutlarının ön test-son-test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Sonuçlara göre ön-test-sontest genel öz saygı ($z = -1.41$, $p > .05$), sosyal öz saygı ($z = .000$, $p > .05$), akademik öz saygı ($z = -1.73$, $p > .05$) ve ailesel öz saygı alt boyut puanları ($z = -1.00$, $p > .05$) arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Deney ve kontrol gruplarının öz saygı envanteri son test puanları arasında fark olup olmadığını test etmek için Mann-Whitney U analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 9'da görülmektedir.

Tablo 9. Deney ve Kontrol Gruplarının Sontest Öz Saygı Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Genel Öz Saygı	Deney	8	11.19	89.00	10.50	.021
	Kontrol	8	5.81	46.50		
Sosyal Öz Saygı	Deney	8	11.13	89.00	11.00	.028
	Kontrol	8	5.88	47.00		
Akademik Öz Saygı	Deney	8	11.94	95.50	4.50	.002
	Kontrol	8	5.06	40.50		
Ailesel Öz Saygı	Deney	8	10.75	86.00	14.00	.065
	Kontrol	8	6.25	50.00		

Tablo 9'da deney ve kontrol gruplarının *Kültürden Arındırılmış Öz Saygı Envanteri Çocuk Formu* tüm alt boyutlarının sontest sonuçları bakımından birbirinden anlamlı derecede farklılaştıkları (ailesel öz saygı boyutu hariç $U=14.00$, $p>.05$) görülmektedir. Bu bulgu, 5 hafta boyunca üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilere uygulanan bibliyoterapi eğitimlerinin öğrencilerin öz saygı düzeyini arttırmakta etkili olduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Mevcut araştırma bulguları, hem üstün hem normal zekâ düzeyindeki öğrencilerin kitap okumayı sevdiğini ve önemli bulduklarını göstermektedir. Keleş (2006)'in çalışmasına paralel olarak mevcut çalışmada da kız öğrencilerin okumaya karşı daha pozitif bir tutum sergiledikleri ve erkeklere göre daha çok okuduklarını bulgulanmıştır (Keleş, 2006). Buna ek olarak M. A. Anderson, Tollefson ve Gilbert (1985) ve Keleş (2006)'in yaptıkları çalışmaların her ikisinde de her iki zekâ düzeyindeki grupta ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin orta ve lise düzeylerindeki öğrencilere kıyasla daha çok kitap okudukları saptanmıştır. Bu bulgular doğrultusunda bibliyoterapi uygulamalarının ilköğretim düzeyinde başlamasının önemi bir kere daha vurgulanmaktadır. Böylelikle öğrenciler daha küçük yaşta kitap okumayı kendilerini geliştirme ve problemlerine çözüm bulabilme aracı olarak algılayacakları için ilerleyen yaşlarda da kitap okumaya devam etme ihtimallerinin artabileceği düşünülebilir.

Kitap satın alma ve okuma sıklığına bakıldığında ise üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin anlamlı derecede daha yüksek yüzdelerle sahip oldukları saptanmıştır. Araştırmaya dahil edilen öğrenciler aynı okullara devam etmektedir, bundan dolayı sosyoekonomik durumlarında çok büyük farklılıkların olmadığı varsayılmaktadır. Bu noktada okumak üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilere

rin daha çok ilgi duyduğu bir alan olduğu için normal zihin düzeyindeki çocuklardan daha çok kitap satın aldıkları düşünülmektedir. Aynı şekilde üstün zekâlı ve yetenekli öğrenciler normal zihin düzeyindeki yaşlılarına göre daha çok kitap sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Çok küçük yaştan itibaren okumaya ilgi duyan çocukların sürekli yeni uyarılar istemesi sonucunda ailelerine daha çok kitap aldırarak istemeleri bu durumu açıklayabilir.

Mevcut araştırmaya göre, üstün zekâlı ve yetenekli öğrenciler normal zihin düzeyindeki yaşlılarına kıyasla daha fazla beğendikleri yazarların olduğunu, okudukları kitaplardan kendilerine ders çıkardıkları ve okuduklarını başkalarıyla paylaşmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bu durum bize üstün zekâlı öğrencilerin sadece daha sık kitap satın aldıklarını ya da daha sık okumakla kalmadıklarını; yaşlılarına kıyasla okuma konusunda daha yüksek bir farkındalığa sahip olduklarını gösterebilir. Zira yazarların takip edilmesi, okunanlardan ders çıkarma ve bunların paylaşılması kitabı daha iyi özümsemeye de yardımcı olduğu düşünülmektedir. Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin hangi yazarları takip ettikleri ile ilgili daha ayrıntılı araştırmaların yapılması önerilmektedir. Nitekim yurtdışında bibliyoterapi ile ilgili yapılan araştırmaların pek çoğunda kitap önerileri ve listeleri bulunmasına karşın (Hebert ve Furner, 1997; Cornett ve Cornett, 1980), kendi yazarlarımızın kitapları ile oluşturulmuş bibliyoterapi listeleri bulunmamaktadır. İleride üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerle yapılacak olan bibliyoterapi çalışmalarında kullanılacak kitaplar havuzu oluşturulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Zekâ ve cinsiyet değişkenleri bakımından eşleştirilen deney ve kontrol gruplarının kullanıldığı araştırmanın ikinci sorusuna yönelik bulgu araştırmacı tarafından hazırlanmış olan bibliyoterapi programının üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin öz saygı düzeylerine istatistiksel olarak anlamlı etki ettiği yönündedir. Witty'nin (1964) belirttiği gibi bibliyoterapi üstün zekâlı olan öğrencilere faydalı olabilecek bir tekniktir. Daha önce de değinildiği gibi üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda onlara sağlanacak bibliyoterapi uygulamaları yararlı olmaktadır. Hebert'in (1991) araştırma bulguları da mevcut araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Bibliyoterapi kapsamında üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin okuması istenen kitaplar onların genel, sosyal ve akademik öz saygı düzeylerini olumlu etkilemiştir. Kitap içerikleri incelendiğinde kullanılan tüm kitapların bu konulara değinmeye imkan yarattığı görülmektedir. Kitaplardaki kahramanlarla özdeşim kurabilen üstün zekâlı ve yetenekli öğrenciler kendilerini ve diğerlerini daha iyi anlayabildikleri için öz saygı düzeylerinin de arttığı düşünülmektedir. Önleyici rehberlik niteliğinde olan bu bibliyoterapi çalışmasının, belirli konularda sorun yaşayan (akademik, sosyal ya da kişisel alanlarda) öğrencilerle de uygulanması önerilmektedir.

Mevcut araştırma sonuçları deney grubunda bulunan ve bibliyoterapi eğitimi alan öğrencilerin öz saygı envanteri puanlarında anlamlı bir farklılığın olduğunu göstermektedir. Bibliyoterapi uygulamalarının yapıldığı başka deneysel araştırma bulguları mevcut araştırma bulgusu ile örtüşmektedir (Jones, 2002). Bu durum bize bibliyoterapi programının öz saygı boyutları üzerindeki olumlu etkisini bir kere daha göstermektedir. Araştırma bulguları her ne kadar üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin yaşlarına göre daha yüksek öz saygıya sahip olduklarını gösterse de (Leana-Taşcılar ve Kanlı, 2014), 4-8. sınıflara devam eden sadece üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin öz saygı düzeylerini araştıran Topçu ve Leana-Taşcılar (2016), üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça 'ev-aile öz saygı' düzeylerinin azaldığını saptamıştır. Mevcut araştırmada bibliyoterapi programı ile öz saygı düzeylerinin arttırılabileceğinin bulgulanmış olması bu anlamda bibliyoterapi tekniği kullanılarak bu düşük öz saygı düzeyine sahip üstün öğrencilere destek olunabileceğini göstermektedir.

Araştırma bulguları ülkemizde sınırlı sayıda araştırmaya (Bulut, 2010; U. Öner, 2007) konu olmuş bibliyoterapi tekniğine daha fazla önem verilmesi gerektiğini ve sınıf ortamında da gerek normal zihinsel düzeydeki öğrencilerle gerekse üstün zekâlı ve yetenekli rahatlıkla uygulanabileceğini göstermektedir. Son olarak araştırmada normal zekâ düzeyindeki öğrencilerin de bulunduğu kontrol ve deney gruplarının oluşturulmamış olması bir sınırlılık olarak görülmektedir. Buna ek olarak araştırmanın birinci kısmında, 2. ve 4. sınıflardaki öğrencilerin cinsiyet dağılımı yanlılığa yol açabilecek şekildedir, bu durum da araştırmanın sınırlıklarından bir tanesidir. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise yapılan bibliyoterapi programının sadece öz saygıya etkisinin araştırılmış olmasıdır. Böyle bir eğitim stres, sınav kaygısı, farklı olmak, mükemmeliyetçilik, tanılanmanın beraberinde getirdiği yüksek beklentiler vb. gibi konulara da uygulanan bibliyoterapi programının etkililiği sınanabilir. Buna ek olarak bibliyoterapi eğitimlerine katılan öğrencilerin deneyimledikleri süreç ile ilgili görüşlerini değerlendirmek üzere de daha kapsamlı nitel bir araştırmanın yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Alden, K., Linquist, J. M. ve Lubkeman, C. A. (2003). Using literature to increase reading motivation. *ERIC* (481442).
- Amer, K. (1999). Bibliotherapy: Using fiction to help children in two populations discuss feelings. *Pediatric Nursing*, 25(1), 91-95.
- Anderson, G., Higgins, D.ve Wurster, S. R. (1985). Differences in the free reading books selected by high, average, and low achievers. *The Reading Teacher*, 39(3), 326-330.
- Anderson, M. A., Tollefson, N. A.ve Gilbert, E. (1985). Giftedness and reading: A cross-sectional view of differences in reading attitudes and behaviors. *Gifted Child Quarterly*, 29(4), 186-189.
- Bach, R. (2010). *Martı Jonathan Livingstone*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Battle, J. (1992). *Culture-free self-esteem inventories* (2nd ed.). Austin, Texas: ProEd.
- Behrengi, S. (2010). *Küçük kara balık*. İstanbul: Can Yayınları.
- Bernstein, J. E. (1989). Bibliotherapy: How books can help young children cope. In M. K. Rudman (Ed.), *Children's literature: Resource for the classroom* (pp. 159-173). Norwood, MA: Christopher-Gordon Publishers, Inc.
- Brydges, B. (1992). The portrayal of gifted children in children's books. *ERIC*, 371539.
- Bulut, S. (2010). Bibliyoterapi yönteminin okullarda psikolojik danışmanlar ve öğretmenler tarafından kullanılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 34(9).
- Clark, B. (2002). *Growing up gifted*. USA, New Jersey: Merrill Prentice Hall Press.
- Cook, K. E., Earles-Vollrath, T.ve Ganz, J. B. (2006). Bibliotherapy. *Intervention in School and Clinic*, 47(2), 91-100.
- Cornett, C. E. ve Cornett, C. F. (1980). *Bibliotherapy: the right book at the right time*. Bloomington, IN: Phi Delta Kappa Educational Foundation.
- Dahl, R. (1998). *Matilda*. İstanbul: Can Yayınları.
- Davaslıgil, Ü. (1999). Enhancement of creativity: An important problem in Turkish education system. Paper presented at the World Council for Gifted and Talented Children.
- Davaslıgil, Ü.ve Leana, M. Z. (2004). Üstün zekâlıların eğitimi projesi. In A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili ve M. Şirin (Eds.), *I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongres, bildiriler kitabı* (pp. 85-100). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

- Davis, K.ve Wilson, T. L. (1992). Bibliotherapy and children's award-winning books. *ERIC*, 354470.
- Dilidüzgün, S. (2006). *Çağdaş çocuk yazını*. İstanbul: Morpa.
- Ende, M. (1999). *Momo*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Fisher, T. (2009). Using bibliotherapy with gifted children. Retrieved 22.01.2015, from blogs.edweek.org/teachers/unwrapping_the_gifted/2009/03/using_bibliotherapy_with_gifted_children.html
- Frank, A. J.ve McBee, M. T. (2003). The use of Harry Potter and the Sorcerer's Stone to discuss identity development with gifted adolescents. *The Journal of Secondary Gifted Education*, 15(1), 33-38.
- Frasier, M. M.ve McCannon, C. (1981). Using bibliotherapy with gifted children. *Gifted Child Quarterly*, 25(2), 81-85.
- Güriş, S.ve Astar, M. (2014). *Bilimsel araştırmalarda SPSS ile istatistik*. İstanbul: Der.
- Halsted, J. W. (1988). *Guiding gifted readers from preschool through high school: A handbook for parents, teachers, counselors, and librarians*. Columbus,OH: Psychology.
- Halsted, J. W. (1990). Guiding the gifted reader. *ERIC*, E481.
- Halsted, J. W. (2002). *Some of my best friends are books: Guiding gifted readers from preschool to high school*. Scottsdale, AZ: Great Potential Press.
- Hawkins, S. (1983). Reading interests of gifted children. *Reading Horizons*, 24(1), 18-22.
- Hebert, T. P. (1991). Meeting the affective needs of bright boys through bibliotherapy. *Roepers Review*, 13(4), 207-212.
- Herbert, T. P.ve Furner, J. M. (1997). Helping high ability students overcome math anxiety through bibliotherapy. *Journal of Secondary Gifted Education*, 8, 164-179.
- Herbert, T. P.ve Kent, R. (2000). Nurturing social and emotional development in gifted teenagers through young adult literature. *Roepers Review*, 22(3), 167-171.
- Hebert, T. P., Long, L. A. ve Neumeister, K. L. (2001). Using bibliotherapy to counsel gifted young women. *Journal of Secondary Gifted Education*, 12 (2), 62-79.
- Jeon, K. W. (1992). Bibliotherapy for gifted children. *Gifted Child Quarterly*, 15(16), 16-19.

- Jones, F. A. (2002). The role of bibliotherapy in health anxiety: An experimental study. *British Journal of Community Nursing*, 7(10), 498-504.
- İlter, B. (2015). Bibliyoterapi tekniğinin üstün yetenekli çocukların mükemmeliyetçilik düzeylerine etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Keleş, Ö. (2006). *İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf öğrencilerinde kitap okuma alışkanlığının incelenmesi*. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Leana-Taşçılar, M. Z. (2012). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin de bulunduğu sınıflarda bibliyoterapi kullanımı: Model önerisi. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 2(2), 118-136.
- Leana-Taşçılar, M. Z.ve Kanlı, E. (2014). Investigation of perfectionism and self-esteem scores of gifted and average students. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 47(2), 1-20.
- McTague, K. (1998). Children's literature bibliotherapy and learning problems. *ERIC*(424560).
- MEB. (2011). 100 temel eser. Retrieved 21.01.2015 from iogm.meb.gov.tr/pages.php?page=haber&id=39, 21.01.2015
- Mofield, E. L. ve Chakraborti-Gosh, S. (2010). Addressing multidimensional perfectionism in gifted adolescents with affective curriculum. *Journal for the Education of the Gifted*, 33 (4), 479-513.
- Moses, H. A.ve Zaccaria, J. S. (1969). Bibliotherapy in an educational context: Rationale and principles. *The High School Journal*, 52, 401-411.
- Öner, N. (1997). *Türkiye'de kullanılan psikolojik testler: Bir başvuru kaynağı* (3 ed.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Öner, U. (2007). Bibliyoterapi. *Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Journal of Arts and Sciences*, 7, 133 - 150.
- Ouzts, D. T.ve Brown, K. L. (2000). Practical applications for the classroom teacher: A bibliotherapeutic approach. *ERIC*, 4474482.
- Pepperell, J. L., Rubel, D. J.ve Maki, L. A. (2012). Conseotualizing gifted adolescent girls using the bicultural skills model: Implications for school counselors. *Journal of School Counseling*, 10(10), 1-26.
- Piechowski, M. M. (1997). Emotional giftedness: The measure of intrapersonal intelligence. In N. Colangelo ve G. Davis (Eds.), *Handbook of gifted education*. Nedham Heights, MA: Allyn & Bacon.

- Reis, S., Gubbins, E., Briggs, C., Schreiber, F., Richards, S., Jacobs, J., Eckert, R., Renzulli, J. ve Alexander, M. (2004). Reading instruction for talented readers: Case studies documenting few opportunities for continuous progress. *Gifted Child Quarterly*, 48(4), 315-338.
- Saint-Exupery, A. (2000). *Küçük prens*. İstanbul: Mavibulut Yayıncılık.
- Savaşır, I.ve Şahin, N. (1995). *Wechsler çocuklar için zekâ ölçeği*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Schroeder, D. S. (1992). The gifted child in contemporary fiction: An annotated bibliography. *ERIC* (367089).
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Shechtman, Z. (2009). *Treating child and adolescent aggression through bibliotherapy*. New York: Springer.
- Silverman, L. K. (1993). Promoting positive social development. *ERIC* (478472), 1-4.
- Silverman, L. K. (1993). *Counseling the gifted and talented*. Denver, CO: Love Publishers.
- Sisk, D. A. (1987). Children at risk: the identification of the gifted among the minority. *Gifted International*, 4 (2), 33-41.
- Spear, T. (1996). *The effect of bibliotherapy on the self-esteem of the gifted child*. North-east Missouri State University, Kirksville, Missouri.
- Topçu, S. ve Leana-Taşçılar (2016). Üstün zekâlı öğrencilerde motivasyon ve benlik saygısı düzeylerinin cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (23), 590 - 621.
- Witty, P. A. (1964). Meeting development needs through reading. *Education*, 84, 451-457.
- Yeşilyaprak, B. (2006). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, A.ve Şimşek, M. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zaccaria, J. S.ve Moses, H. A. (1968). *Facilitating human development through reading: The use of bibliotherapy in teaching and counseling*. Illinois: Stipes Publishing Company.
- Zinser, S. (2011). Gifted booklist. Retrieved, 21.01.2015, zinsner.no-ip.info/~szinsner/gifted/booklist.htmlx

